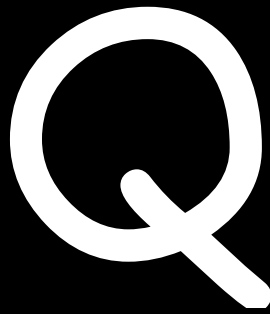

Politieke retoriek

samenvatting + teksten

quickprinter
Koningstraat 13
2000 Antwerpen
www.quickprinter.be

Online samenvattingen kopen via

www.quickprintershop.be

Like us on Facebook!

www.facebook.com/quickprintershop

Politieke Retoriek

Inleiding I

1 The power of persuasion (James Martin)

1.1 Politiek en retoriek

- James Martin: "Politics and rhetorics, a critical introduction"

Politiek is gebaseerd op overtuiging. Overtuiging is mogelijk omdat we worden geconfronteerd met keuze, opties, beslissingen, oordelen enz. Er heerst angst en onzekerheid in de samenleving. Het is eigen aan een menselijke wereld. Martin maakt een onderscheid tussen persuasion (*brute force*) en mutual understanding.

Speech = de mogelijkheid om zich te richten tot anderen en om problemen te definiëren en de mogelijk oplossing daaraan aan te reiken. Overtuiging kan meer effectief zijn dan het gebruik van wapens.

Retoriek onthult het karakter van de politiek, speech is een machtig medium voor opvattingen. Om deze opvattingen te kunnen beïnvloeden moet men macht proberen te verkrijgen. Speech mobiliseert de macht van overtuiging.

Retoriek verwijst zowel naar de instructie van de politieke taal als naar de overtuigingskwaliteiten van de taal die wordt gebruikt. Het maakt het zowel een manier om informatie te verkrijgen als het onderwerp van het informatieverzoek.

Connotaties = misleiding, oppervlakkigheid en manipulatie. Vaak negatieve connotatie dus. In het boek wordt speech gezien als ingrediënt van de democratie maar ook vaak geassocieerd met het verval van de democratie. Vrije speech/meningsuiting is essentieel maar het kan resulteren in de verspreiding van de meest slecht geïnformeerde opvattingen

Overtuiging volgens Kenneth Burker 1969 → Persuasion involves choice, will. Het is gericht tot een mens zo ver hij vrij is.

We maken een onderscheid tussen politiek en het politieke. "Politics" verwijst naar de activiteiten van on andere administratie en onderhandelen tussen georganiseerde belangen, coalities vormen, beleid ontwikkelen en beslissingen nemen o.b.v. geïnstitutionaliseerde relaties en procedures. Routine werk van vergaderingen, parlementen, politiciers, activisten, overheidsambtenaren en burgerlijke/civiele diensten.

"The political" verwijst naar de ideeën rond soevereiniteit, vrijheid en gerechtigheid. Het gaat om abstracte frames of beginselen die bepalen wie vertegenwoordigd wordt, wat voor zaken legitieme onderwerpen zijn om over te onderhandelen en welke sociale groepen erkend worden als acceptabele deelnemers aan de politiek of niet. Toepassing: de Arabische lente waarbij nieuwe discours het politieke kunnen heractiveren. Retorische overtuiging kan gezien worden als een vorm van tussenkomst tussen de 2.

1.2 Slanoj Zizek

- Zizek 2008: Taal vormt de wereld in betekenisvolle dingen met een symbolisch frame. Hij heeft het niet alleen over retoriek maar ook over visuele vormen.

Retoriek is een integraal deel van de Oudheid in Griekenland en Rome. Nu zijn politici uiterst amorele actoren die handelen uit zelfbelang die geen nauwkeurig onderzoek of theoretische analyse verdienen. Maar om mensen te begrijpen moeten we niet enkel hun gedrag observeren maar ook betekenissen die zij gebruiken om de wereld te vormen, interpreteren.

Ideologie blijft een belangrijke bron voor de studie van de retoriek. I.p.v. gebruik te maken van stabiele taalsystemen maken we gebruik van discours. Dit plaatst onze focus op dynamische, tijdelijke betekenissen die onze sociale praktijken vormen en die actief getransformeerd worden doorheen tijd en ruimte. (Foucault)

1.3 Klassieke denkers

Aristoteles: grondlegger van de retorische speech en diens bijdrage die centraal staat in het leven en het politieke landschap. Later werd hij gezien als een bedreiging voor het behoud van de sociale orde

Tekst: De Landtsheer: Introduction to the study of political discours

Studie van de politieke taal

= een interdisciplinair gebied met epistemologische implicaties en een immense hoeveelheid aan materiaal om te onderzoeken. Het bestaat uit een combinatie van politieke en taalkundige studies in één benadering met als doel informatie te verzamelen over de taal van politieke processen.

- ✚ Linguïstiek = taalwetenschap, theorie van taaltekens met verschillende componenten van semiotiek en de theorie van tekens in het algemeen
- ✚ Semantiek = betekenisleer, wetenschap van de betekenis van woorden. Politieke semantiek is geïnspireerd door Laswell. Hij was de pionier van propaganda onderzoek, op gebied van communicatiewetenschappen en politiek psychologie. Hij heeft een negatieve kijk op politici, hun persoonlijkheid staat dicht bij die van een psychopaat. Het zijn mensen die iets te compenseren hebben, laag zelfbeeld en complexen hebben. Laswell stelt ook vast dat de politieke taal anders is in crisistijden. De kenmerken van crisistaal: gezwollen, ornamenteel, veel beeldspraak, vaak dezelfde uitdrukkingen en veel herhaling. De politieke stijl kan dus aanwijzen of er een crisis op til is.

Definiëren van politieke taal

De termen politieke taal, politieke speech, politieke retoriek en propaganda zijn inter-veranderbare termen die verschillende studietradities representeren.

- ✚ Politieke taal = politieke psychologie, traditie geïntroduceerd door de pioniers van propaganda onderzoek
- ✚ Politieke speech en politieke retoriek = traditie van retorische studies

Politieke taal is gecentreerd rond macht, het wordt gebruikt voor het verwerpen, behouden of afnemen van macht. Als het doel is om macht te beïnvloeden en er is een effectieve impact, dan spreekt men van de politieke functie van taal. De politieke wetenschap is een machtswetenschap. Zowel de publieke opinie als de sociale wetenschappen associëren politieke taal met propaganda (vaak een negatieve connotatie, maar hier neutraler → georganiseerde actie om de publieke opinie te beïnvloeden)

Literatuur en tv-programma's die niet over politiek gaan zijn allemaal vormen van politieke communicatie. Het zijn uitingen van ideologische communicatie en van commercialisering van politieke communicatie en communicatie in het algemeen. We gaan hier uit van waarde-invoed. De definitie van politieke taal wordt beïnvloed door de definitie van taal en de definitie van politiek. Politiek gaat over de inrichting van de staat. Taal wordt in het parlement gebruikt, in justitie, de overheidsadministratie,.. Meer traditionele visie op politiek: het refereert naar activiteiten en instituties die gerelateerd zijn aan staatsorganisaties. Tussenopvattingen over politiek benadrukken politieke justitie en het machtsproces, sociaal conflict,... Het gaat niet alleen over de activiteiten maar ook over de communicatie tussen mensen, het negotiëren van macht enz. Politiek is taal en taal is altijd politiek. Door taal scheppen we stereotypen en vooroordelen dus doen we aan politiek. Het is subtiel maar men spreekt van een politiek beïnvloedingsstelsel waarbij taal een belangrijke rol speelt.

Opvatting van moderne structuralisten

Volgens journalisten is taal enkel geschreven. Populaire opvattingen zien taal als verbaal of non-verbaal = politieke taal in enge betekenis. Maar we onderscheiden ook andere opvattingen bv. tekening, foto's, bewegingen, kleding, uiterlijke kenmerken als vormen van politieke taal. Een bredere visie op politieke taal is elke manier waarop mensen symbolen uitwisselen. Ook publieke taal die niet onmiddellijk met politiek te maken heeft, kan ook als politiek worden opgevat. Ook religieuze teksten en financieel nieuws kunnen een politieke strekking hebben. Dit is ook nooit waardevrij, nooit neutraal. Taal is een vorm van machtsstrategie.

In de communicatiewetenschappen gebruikt men eerder de term politieke retoriek bv. verkiezingscampagnes; deze hebben een manifest beïnvloedend karakter. Moderne structuralisten menen dat politieke symbolen verschillen tussen culturen, ideologieën en politieke systemen en kunnen daardoor een andere betekenis krijgen.

Politieke taal is vaak gebaseerd op woorden vb. onderhandelingen, speeches, debatten etc. Maar ook non-verbaal: wetten, politieke documenten. Politieke taal kan niet meer los gezien worden van dagelijkse taal omdat afhankelijk van het gebruik, elke taal politieke taal wordt. Het feit dat taal gebruikt wordt in de publieke sfeer impliceert dat het relevant is voor burger op een politieke manier.

Soorten benaderingen van het beïnvloedingsproces

Retoriek is de oudste benadering van politieke taal, het omvat het observeren van de betekenis van het overtuigen. Het heeft een directe invloed op politieke taal.

Politieke communicatie is een symbolische benadering van politieke taal. Het is een proces van uitwisseling tussen politieke actor dat plaatsvindt binnen een politieke context en die de uitwisseling van symbolen met zich meebrengt.

Politieke psychologie en propaganda: kwantitatieve, semantische en politiek-semantische benaderingen ontwikkeld in de eerste helft van de vorige eeuw. Taal als belangrijkste bron van informatie voor alle sociale wetenschappers. Politieke semantiek is de politieke studie van betekenis/studie van betekenis in de politiek. Analyse van sleutelwoorden, slogans en doctrines vanuit het oogpunt van hoe ze begrepen worden.

Politieke woordenschat: onderzoek over de geschiedenis van het gebruik van bepaalde termen, hun veranderende betekenis en context.

Historische semantiek ontwikkeld in Frankrijk in de jaren '60; om de geschiedenis te verrijken met taalkundige informatie.

Politieke lexicologie: Franse traditie van politieke taalstudies, voornamelijk kwantitatief (bv. het registreren van een speech) en focus op de actualiteit (bv. beschrijving van kranten)

Duitse politieke taalstudies: voorkeur kwalitatieve analyse en theoretisch-filosofische studies. Gerelateerd aan politieke filosofie. We onderscheiden 2 domeinen: Oost-Duitsland = eerder politiek-ideologische studies en in West-Duitsland = eerder beschrijving van woordenschat van historische periodes.

Officiële taal: onderzoek naar het gebruiken van taal in de judiciële, diplomatische en gouvernementele systemen, belangrijk voor de politieke importantie. Het wordt gestimuleerd door de Europese commissie en nationale overheden. De uniformiteit van een officiële taal is van groot belang voor totalitaire regimes en voor nieuwe landen die zich willen bevrijden van koloniale invloeden.

Sociolinguïstiek: invloed van taal op perceptie, de macht om een wereldbeeld te veranderen en de functie van taal als een agent van culturele- of volksdominantie. Onderzoek naar de relatie tussen linguïstische- en groepskenmerken zoals klasse, gender, ras of etniciteit.

Kritische discours analyse: focus op narratieven op een kwalitatieve manier. Een gedetailleerde, systematische en theoretische gebaseerde analyse van tekst)

Taalfilosofische benadering: op een abstract niveau de functie van taal analyseren, indirecte relatie met studie van de politieke taal, aandacht voor mogelijkheden van linguïstische operaties → politieke functie van taal in kaart brengen. De betekenis van taal hangt af van de context n het taalgebruik van de gebruiker. Hier stelt met dus dat semantiek dat focust op de relatie van de tekst naar de echte wereld verkozen moet worden boven de semiotiek dat focust op de structuur van een tekst.

Postmodernisme: taal zonder meer is een machtig instrument in de samenleving. Je kan bv. mensen en groepen uitsluiten voor machtsgebruik door bepaald taalgebruik. Bijvoorbeeld politici die elkaar voorstellen als dieren. Via taal kan je ook een gevaarlijke rol spelen in de uitvoering van andere bevolkingsgroepen.

Tekst: Bull: The rhetoric of Tony Blair

Concept of communication skill

Communicatie kan gezien worden als een vaardigheid → men kan dus analyseren of een politiker al dan niet bekwaam is. We baseren ons op het model van sociale interactie van Argyle en Kendan → experimentele analyse van sociale performance. Sociale interactie is de wijze waarop mensen en groepen t.o.v. elkaar handelen, op elkaar reageren en elkaar proberen te beïnvloeden. Nadeel van het model: geformuleerd op een zeer algemeen en abstract niveau.

Face model van politieke interviews: in een nieuws interview laat de interviewer zijn positieve gezicht zien. Goffmann onderscheidt een positieve en negatieve kant van een gezicht. De positieve kant geeft betrekking tot het belang dat mensen hechten aan de houding die anderen over hem innemen. Het verwijst naar het verlangen om aanvaard te worden. Dit positieve gezicht is ook noodzakelijk in een interview voor een democratisch verkozen politiker. Volgens Goffmann is dit belangrijk in alle sociale ontmoetingen.

Case: Tony Blair

General Election 1997 → de vragen die in een interview worden gesteld, leiden tot antwoorden met mogelijk negatieve gevolgen voor de geïnterviewde.

- Avoidance-avoidance conflict = proberen een antwoord te geven zonder negatief over te komen/situaties vermijden waarin ze wel negatief overkomen. Men moet kiezen tussen 2 even onaantrekkelijke opties.
- Equivocation = een typische reactie nl. een dubbelzinnig antwoord geven. Dit doet men om het positieve gezicht te behouden en negatieve alternatieven van het antwoord te vermijden. Het gevaar aan gezichtsverlies ligt hier aan de grondslag.

Tony Blair wou de oude Labour Party vervangen door een nieuwe. Hij moest positief lijven t.o.v. de oude maar ook een goede reden geven voor een nieuwe. Men zou dus kunnen voorspellen dat Blair in een typische A-A conflict situatie terecht zou komen.

- Oude partij veroordelen zou inconsistent zijn
- Ongeloof in Manifesto 1983 uitdrukken zou hem afschilderen als hypocriet
- Hij en zijn partij zouden in een slecht daglicht worden geplaatst
- Geeft hij geen goede reden dan is de vernieuwing onnodig

Retoriek van de modernisatie

Blair heeft deze situatie opgelost mits retoriek van modernisatie. Nadruk op de vernieuwingen die hij wil doorvoeren bv. bij openbare diensten. Het is een middel van onverschilligheid. Op deze manier vestigt hij een identiteit voor de nieuwe partij. Hij wil zo nieuwe aanhangers aantrekken maar ook het risico van vervreemding met aanhangers van de oude partij vermijden.

Tekst: Bull: Claps and claptraps (rhetorical devices)

Inleiding II

2 The truth of rhetoric (James Martin)

2.1 De sofisten en de oorsprong van retoriek

De controversiële status van retoriek is diepgeworteld in de traditie van het Westerse politiek denken. Retoriek omvatte vroeger het spreken voor inwoners van het oude Griekenland die actief meededen in politieke aangelegenheden, debatten voerden. Retorieke kennis = controleren van de gesproken communicatie (speech). Verschillende argumenten:

- Plato: kritiek op de sofisten, oude leermeester retoriek
- Aristoteles: retoriek als een integraal onderdeel van het politieke leven
- Hobbes: einde van politiek als denkbeeld van soevereiniteit en wetenschappelijke waarheid

Sofisten: vaak negatieve bijklank. Het manipuleren van ideeën om iemand te overtuigen van iets dat niet of slechts gedeeltelijk waar is. Plato verwierp die retorieke kunde van de sofisten. Hij vond sofisten geen echte filosofen. Ze bestudeerden verschillende onderdelen van argumentatie en grammatica, stijl en ordening, voorbeelden van speeches en het verspreiden van hun kennis via handleidingen. In de democratie van het oude Griekenland namen mannen uit de regio Attica, dus rond Athene, deel uit van een speciale associatie. Spreken in het openbaar was een vitaal deel van het leven in Athene. Advocaten bestonden nog niet, je moest jezelf verdedigen.

Volgens Plato zou iemand met oprechte morele principes geen retoriek moeten gebruiken. In zijn ideale wereld staat rationeel denken van de maatschappij centraal. Hij is tegen een democratie maar pleit voor een community/republiek opgebouwd rond toewijzing van functionele rollen. Hij wilde politiek vervangen door een soort priesterwetenschap van filosofen. Vaak gezien als totalitaire gedachte, manier om de gemeenschap te controleren. Het probleem bij retoriek volgens hem: de illusie van kennis dat de goede orde en overeenkomst van rollen verbreekt en iedereen alles kan beweren/claimen.

2.2 Aristoteles en de republikeinse traditie

Aristoteles = leerling Plato. Hij heeft de meest positieve invloed gehad op de retoriek. Hij was voorstander van het zoeken naar de waarheid op een wetenschappelijke manier. In zijn analyse had spraak en overtuiging een praktische rol bij het in stand houden van politieke gemeenschap → retoriek als en aanvaardbare bondgenoot van filosofie.

De mens is een politiek dier; ze kunnen morele ideeën ventileren. Volgens hem was de politieke associatie niet gebaseerd op een onveranderlijk en extern principe → maar een natuurlijke oriëntatie van het menselijk leven. Hij erkende meerdere politieke vormen o.a. democratie, oligarchie,... maar was toch voorstander van een gelimiteerde participatie door burgers in de ideale bestuursvorm.

Aristoteles maakte van retoriek een echte kunst en object van kennis. Hij wilde de kennis van de sofisten integreren in het nationaal waarden van het politiek leven. Hij zag retoriek dus niet als manipulatieve overreding zonder rekening te houden met anderen, maar als een praktische vorm van beredenering die andere theoretische vormen van kennis complementeerde. Retoriek moest dienen voor een gemeen goed en het geluk van de gehele bevolking.

We onderscheiden 3 soorten overreding:

1. **Politieke retoriek (deleberative)** = vorm van overreding bij verschillende meningen betreffende de juiste koers van actie in de toekomst.
2. **Juridische retoriek (forensic)** = vorm van overreding over het verleden, meestal in de rechtbank.
3. **Ceremoniële retoriek (display)** = vorm van overreding in relatie met de toekomst.

Volgens Aristoteles was de politieke retoriek het belangrijkste. Om het bestuur van Athene te realiseren moesten alle mensen die mee mochten beslissen, gelijkgestemden zijn. Hij wilde graag dat politiek werd bedreven door een aantal onafhankelijke en rijke mannen die een goed geïnformeerde discussie konden houden.

2.3 Hobbes, Rousseau en moderne soevereiniteit

De verandering die de grootste bedreiging was voor de retoriek in het politieke leven was de start van de soevereine staat → gecentreerde macht met duidelijke grenzen en regels. Het gaat hier om het opvolgen van regels zonder discussie.

Hobbes en Rousseau hebben tegengestelde interpretaties m.b.t. de herkomst van de soevereine staat als basis voor de politieke orde. Ze benadrukken allebei het gevaar van de retorische spraak en de noodzaak om de effecten te limiteren.

Hobbes: politieke macht werd ontvangen als de formatie van een onafhankelijke autoriteit die gescheiden is van de mensen die het geautoriseerd hebben. De autoriteit die werd aangewezen door de bevolking, was daarna gemachtigd om alle keuzes te maken als bevoegd gezag. Hij vond burgers geen natuurlijk politici in tegenstelling tot Aristoteles. Mensen hebben allerlei belangen → de gekozen leiders moesten de burgers tegen elkaar in bescherming nemen.